

М. І. Диба

**КОНЦЕСІЯ: СУТНІСТЬ ТА ФОРМИ ФІНАНСОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

Розкрито основні аспекти державно-приватного партнерства за умовами концесії, які дають змогу залучити приватне фінансування для реалізації державних програм і проектів. Розглянуто різні підходи до визначення сутності концесії, наведено її характеристики та обґрунтовано форми фінансового забезпечення. Досліджено особливості концесійної діяльності в країнах світу, виявлено ключові тенденції й закономірності. Проаналізовано законодавчу базу та окреслено проблемні аспекти розвитку концесії в Україні, на підставі чого обґрунтовано потребу в змінах із урахуванням відповідного досвіду зарубіжних країн. Зазначено, що завдяки активізації державно-приватного партнерства на основі концесії посилюються взаємозв'язки та поліпшується взаєморозуміння обох сторін таких відносин за рахунок підвищення ефективності використання обмежених ресурсів для досягнення конкретних стратегічних цілей. Підкреслено доцільність застосування такої форми державно-приватного партнерства для поєднання державних пріоритетів із можливостями приватного сектору.

Ключові слова: концесія, фінансове забезпечення, приватна власність, інвестиції.

Рис. 2. Табл. 1. Літ. 28.

М. И. Дыба

**КОНЦЕССИЯ: СУЩНОСТЬ И ФОРМЫ ФИНАНСОВОГО
ОБЕСПЕЧЕНИЯ**

Раскрыты основные аспекты государственно-частного партнерства по условиям концессии, которые позволяют привлечь частное финансирование для реализации государственных программ и проектов. Рассмотрены различные подходы к определению сущности концессии, приведены ее характеристики и обоснованы формы финансового обеспечения. Исследованы особенности концессионной деятельности в странах мира, выявлены ключевые тенденции и закономерности. Проанализирована законодательная база и обозначены проблемные аспекты развития концессии в Украине, на основании чего обоснована необходимость изменений с учетом соответствующего опыта зарубежных стран. Отмечено, что благодаря активизации государственно-частного партнерства на основе концессии усиливаются взаимосвязи и улучшается взаимопонимание обеих сторон таких отношений за счет повышения эффективности использования ограниченных ресурсов для достижения конкретных стратегических целей. Подчеркнута целесообразность применения такой формы государственно-частного партнерства для объединения государственных приоритетов с возможностями частного сектора.

Ключевые слова: концессия, финансовое обеспечение, частная собственность, инвестиции.

Mykhajlo Dyba

CONCESSION: ESSENCE AND FORMS OF FINANCIAL SUPPORT

The article deals with the basic aspects of public-private partnership under a concession, which enable to attract private funding for state programs and projects. The author considers different approaches to defining the nature of a concession agreement, provides its characteristics and justifies forms of financial support. The author examines features of the concession in the world, identifies the key trends and patterns, analyzes the legal framework and outlines the problematic aspects of concession development in Ukraine. The study outcomes are used to prove the need for changes in view of relevant international practices. It is noted that intensification of concession-based public-private partnership enhances relationships and improves mutual understanding of

© Диба М. І., 2016

both sides through more efficient use of limited resources to achieve specific strategic goals. The author emphasizes the feasibility of using such a form of public-private partnership to combine state priorities with private sector capacities.

Keywords: concession, financial support, private ownership, investments.

JEL classification: H54, L32.

Однією з передумов становлення й подальшої підтримки конкурентоспроможності національної економіки на міжнародних ринках є результативне приватизаційне реформування державної власності. При цьому стратегічно важливі об'єкти залишаються у власності держави, адже саме вона визначає пріоритети трансформації провідних сфер господарювання, виступає регулятором соціально-економічних процесів. Тому є потреба в регулюванні інтенсивності здійснення приватизаційних реформ, запобіганні приватизації стратегічних державних підприємств.

Поряд із зазначеним залишається відкритим питання фінансування розвитку пріоритетних держпідприємств. Зокрема, досить часто виникає необхідність пошуку додаткових джерел фінансування масштабних програм і проєктів. Оскільки державний бюджет не в змозі повністю задовольнити потреби в інвестуванні, необхідно залучити досвід і можливості приватного сектору.

Реформування об'єктів державної власності можливе за допомогою не лише програм приватизації, а й механізмів і форм, котрі стосуються передавання приватним компаніям частки, функцій і прав власності та сприяють поліпшенню кількісних і якісних характеристик останньої на основі розвитку партнерських відносин між державою й бізнесом. У країнах світу в реальному секторі економіки досить активно використовується концесія, за умовами якої після закінчення терміну дії угоди об'єкти державної власності залишаються такими. Найчастіше концесія застосовується щодо виробничої інфраструктури, життєзабезпечувальних галузей (маються на увазі електроенергетика, залізничний транспорт, автодорожнє господарство, аеропорти, порти, магістралі, житлово-комунальне господарство), що традиційно перебувають у державній власності. Так, у Франції за умовами концесії працюють системи газопостачання й комунального обслуговування, що привело до поліпшення якості обслуговування населення та зниження тарифів.

Проблеми використання механізмів державно-приватного партнерства в Україні досліджували М. Авксентьев, Г. Боднар, Ю. Вдовенко, Т. Єфименко, К. Павлюк, І. Сараєва, Є. Черевиков [1—5] та ін. У їхніх працях концесія розглядається переважно з точки зору практичної реалізації та можливостей її застосування в окремих сферах господарювання.

Метою статті є обґрунтування теоретичного аспекту концесії, дослідження механізму її всебічного використання у світі та в Україні. Це дасть змогу одночасно посилити як вплив суб'єктів господарювання на формування стратегії розвитку пріоритетних галузей економіки, так і функцію державного регулятора, взаємодію державного й приватного секторів. Окрім того, завдяки формуванню та досягненню спільних цілей буде досягнуто синергетичного ефекту.

У теоретичному аспекті концесія — це форма державно-приватного партнерства, трактування котрого в працях вітчизняних і зарубіжних авторів є досить багатограними та різноманітними. Наприклад, на думку членів комітету ОЕСР із наукової й технологічної політики (Франція), державно-приватне партнерство (ДПП) — це будь-які офіційні відносини чи домовленості на фіксований або невизначений період часу між державними й приватними учасниками, коли обидві сторони взаємодіють у процесі ухвалення рішень та спільно інвестують обмежені ресурси для досягнення конкретних цілей у певній сфері науки, технології та інновації [6]. Представники консалтингової компанії “Deloitte” (Швейцарія) вважають таке партнерство контрактною угодою між урядовим агентством і приватною компанією, що дає можливість останній збільшити свою участь у наданні суспільних послуг [7]. Експерти Світового банку (США) зауважують, що в основу концесії покладено угоди державної й приватної сторін стосовно виробництва інфраструктурних послуг із метою залучення додаткових інвестицій та підвищення ефективності бюджетного фінансування [8]. Фахівці аудиторської компанії “Price Waterhouse Coopers” (Великобританія) визначають державно-приватне партнерство як угоду, структура якої припускає спільну роботу державного й приватного секторів для досягнення загальної мети, тобто поєднання зусиль держави з можливостями приватного сектору [9]. У свою чергу, під концесією здебільшого розуміють модель партнерства для здійснення великих, капіталомістких проєктів, при цьому форма власності — державна, а фінансування — приватне.

Найчастіше концесію використовують у таких випадках: неефективного чи малоефективного управління об'єктами державної власності, що призводить до спаду виробництва та зменшення прибутку; браку бюджетних коштів на фінансування цих об'єктів; неспроможності владного апарату управляти державними й комунальними об'єктами відповідно до вимог і досягнень науково-технічного прогресу; кризових явищ у економіці [10, с. 5].

Принципи застосування концесії в сучасних умовах визначені національним законодавством. Зокрема, загальні засади здійснення концесійної діяльності прописані в Цивільному й Господарському кодексах України. Відповідно до Закону України “Про концесії” в редакції від 10.11.2013, концесія — це надання з метою задоволення громадських потреб уповноваженим органом виконавчої влади чи органом місцевого самоврядування на підставі концесійного договору на платній і строковій основі юридичній або фізичній особі (суб'єкту підприємницької діяльності) права на створення (будівництво) та (або) управління (експлуатацію) об'єкта концесії (строкове платне володіння), за умови взяття суб'єктом підприємницької діяльності (концесіонером) на себе зобов'язань зі створення (будівництва) та (або) управління (експлуатації) об'єктом концесії, майнової відповідальності та можливого підприємницького ризику [11].

Утім, визначення концесії може бути дещо скориговане залежно від об'єкта її спрямування. Так, у ч. 4 ст. 3 цього Закону наголошено, що об'єктами права державної чи комунальної власності, які надаються в концесію, є [11]:

— майно підприємств, їхніх структурних підрозділів, що є цілісними майновими комплексами або системою цілісних майнових комплексів, яке використовується для забезпечення завершеного циклу виробництва продукції (робіт, послуг) у сферах діяльності, що визначені частинами 2 і 3 ст. 3;

— об'єкти незавершеного будівництва та законсервовані об'єкти, які можуть бути добудовані з метою їх використання для надання послуг щодо задоволення громадських потреб у сферах діяльності, що визначені частинами 2 і 3 ст. 3;

— спеціально збудовані об'єкти відповідно до умов концесійного договору для задоволення громадських потреб у сферах діяльності, що визначені частинами 2 і 3 ст. 3.

Наприклад, уточнене визначення є для концесії, котра націлена на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг. Згідно із Законом України “Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг” у редакції від 09.12.2015, концесія — надання концесієдавцем на підставі концесійного договору на платній та строковій основі концесіонеру права на будівництво та/або експлуатацію автомобільної дороги за умови взяття концесіонером на себе зобов'язань щодо її будівництва та/або експлуатації [12].

При концесії юридичній особі надається документ, котрий визначає її певні права й обов'язки. Відповідно до ст. 407 Господарського кодексу України [13], концесійна діяльність базується на таких принципах:

— поєднання державного регулювання концесійної діяльності та здійснення її на підставі концесійного договору;

— вибір концесіонерів переважно на конкурсній основі;

— комплексне й платне використання об'єкта концесії, участь держави та органів місцевого самоврядування в частковому фінансуванні об'єктів концесії соціального призначення;

— взаємна вигода сторін у концесійному договорі, розподіл ризиків між ними;

— державне гарантування інвестицій концесіонерів;

— стабільність умов концесійних договорів;

— забезпечення прав і законних інтересів споживачів продукції (послуг), що надаються концесіонерами.

Законом України “Про державно-приватне партнерство” в редакції від 02.12.2012 встановлено, що в рамках здійснення такого партнерства відповідно до цього Закону та інших законодавчих актів України можуть укладатися договори про концесію [14]. Договір концесії (концесійний договір) — договір, відповідно до якого уповноважений орган виконавчої влади чи орган місцевого самоврядування (концесієдавець) надає на платній та строковій основі суб'єкту підприємницької діяльності (концесіонеру) право створити (побудувати) об'єкт концесії чи суттєво його поліпшити та (або) здійснювати його управління (експлуатацію) відповідно до цього Закону з метою задоволення громадських потреб [11].

Через суперечливу економічну й правову природу концесії це поняття трактується по-різному. Сучасні дослідники виокремлюють три основних напрями його тлумачення [15]:

1) як системи відносин між державою та юридичною чи фізичною особою, що виникають у результаті надання концесіонеріві прав на володіння, користування, а за певних умов і на розпорядження державною власністю на договірній, строковій і платній основі, а також прав на здійснення певних видів діяльності;

2) як передавання концесіонеріві об'єкта державної власності для будівництва, модернізації, реконструкції, експлуатації, управління, обслуговування на визначених у договорі умовах та відповідно до концесійного законодавства;

3) як особливої форми надання приватній особі тимчасового права на господарське використання державного або муніципального майна.

Б. Ландау стверджував, що концесія надається не за що-небудь, а для чого-небудь, тобто на суспільно корисні цілі, отже, у його визначенні присутній ще й цільовий елемент [16, с. 27, 28]. Причому ряд учених пов'язує такий елемент із інвестиційним характером концесії, її спрямуванням на розвиток і якісні зміни.

На думку М. Богуславського, концесія — це односторонній акт держави, що надає приватній компанії, у т. ч. іноземній, право здійснювати на користь цієї держави, розвитку її економіки певну господарську діяльність [17, с. 163, 164]. На погляд О. Григорова, концесійний договір є різновидом інвестиційної угоди за участю держави та водночас, враховуючи особливості суб'єктного складу, об'єктів, структури, набрання чинності, вирішення інвестиційних спорів, має характер “квасіміжнародного” договору [18, с. 5, 6].

У свою чергу, О. Зельдіна визначає концесію як юридичну конструкцію залучення інвестицій для будівництва та/або експлуатації об'єктів права державної та/або комунальної власності, що забезпечує сполучення інтересів суб'єктів господарювання й держави за допомогою встановлення обмежень і заохочень [19, с. 5]. Я. Ткаченко стверджує: економічна сутність концесії полягає у взаємному виникненні зобов'язань сторін угоди, що створює можливість здійснення інвестицій у об'єкти державної власності на зовсім іншому рівні, ніж у звичайних економіко-правових умовах [20, с. 46].

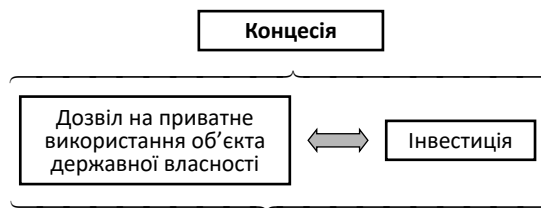
Спільним у теоретичному обґрунтуванні концесії в працях вітчизняних і зарубіжних авторів, а також у законодавстві є її визначення як можливості реалізації пріоритетів у сферах, об'єкти котрих традиційно належать до державної форми власності, за рахунок залучення та стимулювання оптимального використання ресурсів приватних компаній. У зарубіжних джерелах здебільшого наголошується на перевагах концесії не лише для держави, а й для бізнесу. Водночас у вітчизняному законодавстві акцент зроблено на обов'язках концесіонера. Тому, безперечно, важливим є систематичний перегляд положень концесійної теорії задля узгодження з оновленими вимогами практики. У свою чергу, при розробленні законодавства доцільно залучити дослідників, які обґрунтовують теоретичний аспект концесії.

Наведені твердження слугують аргументами на користь інвестиційного характеру концесії, що свідчить про можливість її застосування з метою прогресивних змін і висхідного розвитку національної економіки. Це дасть змогу не тільки зміцнити, а й істотно поліпшити конкурентні позиції країни на міжнародних ринках.

Проте, на думку інших авторів, у основу концесії покладено дозвіл держави, наданий на користь суб'єктів господарювання. У такому контексті, як зазначає Г. Пілігрим, термін “концесія” зводиться до певного дозволу на використання об'єктів права державної й муніципальної (комунальної) власності, що опосередковується укладенням відповідного договору [21, с. 139]. Разом із тим, з точки зору О. Первомайського, має йтися насамперед про обов'язок концесіонера виконати дії, котрі є змістом концесійних правовідносин. Орган місцевого самоврядування переважно ухвалює рішення та передає за договором скоріше не право на створення (будівництво) та/або управління (експлуатацію) об'єктом концесії, а свою публічну функцію (обов'язок) щодо створення цього об'єкта. Адаже за відсутності публічної потреби у виконанні цих та інших дій стосовно об'єкта концесії немає достатніх підстав для його попереднього вилучення з економічного обігу та обмеження прав приватних власників [22, с. 14, 15].

В. Варнавський розуміє під концесією передавання об'єкта державної власності для будівництва, модернізації, реконструкції, експлуатації, управління, обслуговування тощо на визначених, закріплених у договорі умовах та відповідно до концесійного законодавства [23, с. 22]. О. Медведєва зводить поняття “концесія” до заснованого на договорі делегування державою та/або територіальною громадою повноважень створення та/або управління чи експлуатації об'єктів державної й комунальної власності, що є вилученими з вільного економічного обороту, та/або прав здійснення певних видів господарської діяльності приватним суб'єктам господарювання з метою поліпшення задоволення суспільних потреб [10, с. 7]. Тобто в зазначеному аспекті концесія зводиться до дозволу, який забезпечить безпосередню участь суб'єктів господарювання в модернізації національної економіки, підвищення якісного рівня суспільства.

Таким чином, з огляду на теоретичний аспект дослідження, концесія може мати різнобічну природу, а саме одночасно проявлятися і як інвестиція, і як дозвіл на участь приватного сектору в якісних змінах суспільства (рис. 1).

Джерело: побудовано автором.

Рис. 1. Природа концесії

Поряд із розбіжностями в поглядах на природу концесії є також певні універсальні характеристики (рис. 2).

Джерело: складено за: Державно-приватне партнерство в системі регулювання економіки: монографія / Т. І. Єфименко, Є. А. Черевиков, К. В. Павлюк та ін.; за заг. ред. Т. І. Єфименко; НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. — К., 2012. — С. 22.

Рис. 2. Універсальні характеристики концесії

Отже, беззаперечним є те, що концесія стосується державної форми власності як об'єкта відносин, а також держави як суб'єкта, котрий є неодмінним учасником концесії. Причому такі договірні відносини між державою й бізнесом реалізуються на користь суспільства з метою активізації його розвитку.

Підтвердженням прикладної цінності та важливої ролі концесій у суспільстві є їх історичний поступ і сучасні тенденції розвитку. Як один із видів державно-приватного партнерства вона ефективно застосовується в міжнародній практиці більш ніж сто років. Зокрема, чималий досвід такого партнерства мають розвинуті країни світу. Так, у Англії ще на початку ХІХ ст. практикувалося залучення приватного фінансування: залізниці, системи водо- й газопостачання, електрифікація, телефонний зв'язок поширилися насамперед завдяки інвестиціям приватного сектору [24, с. 39].

Сучасний етап еволюції ДПП розпочався в першій половині 1990-х років, коли уряд Великобританії запровадив Ініціативу приватного фінансування — нову концепцію управління державною власністю, покликану в рамках угод про партнерство передавати приватним підприємцям функції з фінансування будівництва, реконструкції, експлуатації, управління державними об'єктами промислової й соціальної інфраструктури (транспорт, комунальні послуги,

порти, лінії зв'язку, інформаційні системи, пошта). Поштовхом для її запровадження стало скорочення державного фінансування інфраструктури за десять років (1970-і—1980-і) з 5 до 2 % ВВП. У результаті утворилася так звана інфраструктурна діра між тим, що уряд міг собі дозволити, й тим, у чому відчували потребу громадяни. Реалізація цієї концепції виявилася досить ефективною: лише за період 1992—2001 рр. британський уряд здійснив понад 400 партнерських проектів на загальну суму понад 19 млрд ф. ст., а частка ДПП у загальному обсязі інвестицій суспільної інфраструктури зросла до 15—25 %.

Згодом інші європейські країни та США прийняли відповідні законодавчі акти PPPs (Закон Sapin 1993 р. у Франції, Закон Merloni 1994 р. у Італії, Закон про фінансування та впровадження інновацій у транспортну інфраструктуру у Сполучених Штатах) [25, с. 44, 45]. На сьогодні концесія успішно використовується низкою провідних країн світу, включаючи Францію, Німеччину, Великобританію, Італію та США. Так, у Великобританії на умовах концесії підписано понад 900 проектів, зокрема велика частина в соціальній сфері. Не менш важливою є роль приватного партнерства у Франції, котра має значний досвід співпраці держави та бізнесу у сфері інфраструктури, переважно у формі концесій, а також Італії, де вони доволі широко застосовуються для розв'язання економічних проблем.

З огляду на теперішній стан економіки України, на особливу увагу заслуговує досвід сусідньої Польщі, де широко реалізуються проекти державно-приватного партнерства, ініційовані місцевими адміністраціями й муніципалітетами. Зокрема, на липень 2012 р. у цій країні діяло 25 партнерських угод на загальну суму 190 млн євро та розглядалося ще 325 проектів [26].

Слід зазначити, що відмінності між концесіями в різних країнах є виправданими з економічної точки зору (таблиця).

Таблиця. Порівняльний аналіз концесійної діяльності в окремих країнах світу

Країна	Статус концесіонера	Процедура залучення концесіонера	Термін дії концесії	Платежі
Молдова	Вітчизняні й іноземні інвестори	Конкурс	До 50 років	Податки + бонуси + роялті
Таджикистан				Податки + бонуси
Казахстан	Тільки іноземні інвестори	Шляхом прямих переговорів із інвестором	15 років	Податки + бонуси + концесійні платежі
Франція	Інвестиції спільних підприємств, власні	Конкурс	Понад 50 років	Не стягуються
Німеччина	Власні та іноземні інвестиції			
Україна		Концесійний конкурс	До 50 років	Податки + концесійні платежі

Джерело: Вікарчук О. І. Концесія у трансформаційній економіці : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.01.01 “Економічна теорія” / Вікарчук Ольга Іванівна ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2006. — 17 с.

У нашій країні, незважаючи на ризики, економічні й законодавчі обмеження, концесія й далі розвивається. Зокрема, Кабінетом Міністрів України затверджено Перелік об'єктів права державної власності, які можуть надаватися в концесію [27]. Проте, згідно з даними Світового банку, договори концесії в Україні укладаються переважно в галузях водопостачання й водовідведення. Частка концесії в загальній структурі угод ДПП не перевищує 2 % [28]. З огляду на це важливим є якісне оновлення національної нормативно-правової бази, що забезпечить удосконалення порядку проведення концесійного конкурсу, розрахунку концесійного платежу.

Відмінності в історії та поступі різних економік зумовили виникнення типології концесій. Так, виокремлюють два основних її типи — традиційну й модернізовану. Наразі концесія традиційного типу, що передбачала надання державою приватним структурам великих площ, на яких здійснювався видобуток корисних копалин, і використовувалася, зокрема, в нафтогазовому секторі економіки, практично не застосовується. У сучасних умовах переважає модернізована концесія, що передбачає насамперед використання державної інфраструктури, а не природних багатств.

Отже, концесії охоплюють майже всі галузі виробництва та багато сфер соціальної інфраструктури. Це вкотре підтверджує доцільність використання такої форми державно-приватного партнерства для поєднання державних пріоритетів із можливостями приватного сектору. Тому розвиток концесії в Україні вимагає актуалізації законодавчої бази, що сприятиме підвищенню ефективності співпраці державного й приватного секторів.

Список використаних джерел

1. *Авксентьев М. Ю.* Державно-приватне партнерство як сучасний механізм залучення інвестицій в інфраструктурні галузі України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.03 “Економіка та управління національним господарством” / Авксентьев Максим Юрійович ; М-во економіки України, Н.-д. екон. ін-т. — К., 2010. — 22 с.
2. *Боднар Г. Ф.* Управління державно-приватними партнерствами на засадах гармонізації інтересів сторін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 “Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)” / Боднар Галина Федорівна ; М-во освіти і науки України, Івано-Франків. нац. техн. ун-т нафти і газу. — Івано-Франківськ, 2010. — 20 с.
3. *Вдовенко Ю. С.* Приватно-державне партнерство в автодорожній сфері : монографія / Ю. С. Вдовенко. — Чернігів : ЧТДУ, 2009. — 198 с.
4. Державно-приватне партнерство в системі регулювання економіки : монографія / Т. І. Єфименко, Є. Л. Черевиков, К. В. Павлюк та ін. ; за заг. ред. Т. І. Єфименко ; НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. — К., 2012. — 372 с.
5. *Сараева И. Н.* Государство и предпринимательство: проблемы взаимодействия (системно-институциональные аспекты) / И. Н. Сараева ; НАН Украины, Ин-т проблем рынка и экон.-экол. исслед. — О. : Феникс, 2011. — 96 с.
6. OECD Principles for Public Governance of Public-Private Partnerships / OECD [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.oecd.org/gov/budgeting/oecd-principles-for-public-governance-of-public-private-partnerships.htm>.
7. What is Public-Private Partnerships? / Deloitte [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www2.deloitte.com/cn/en/pages/real-estate/articles/what-is-public-private-partnerships.html>.

8. Public-private partnership in infrastructure resource center / World Bank Group [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/>.

9. Public-private partnership [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.pwc.com/gx/en/industries/healthcare/experience-services/public-private-partnerships.html>.

10. *Медведева О. А.* Концесія як правова форма використання державного майна у господарській діяльності недержавними суб'єктами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 "Господарське право; господарсько-процесуальне право" / Медведева Оксана Анатоліївна ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. — Х., 2005. — 17 с.

11. Про концесії : закон України від 16.07.1999 № 997-XIV [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997-14>.

12. Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг : закон України від 14.12.1999 № 1286-XIV [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997-14>.

13. Господарський кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

14. Про державно-приватне партнерство : закон України від 01.07.2010 № 2404-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.

15. *Цогла О. О.* Теоретичні засади трактування поняття "концесія" / О. О. Цогла // Актуальні проблеми економіки. — 2013. — № 7. — С. 34—38.

16. *Ландау Б. А.* Концессионное право Союза ССР / Б. А. Ландау. — М. : Главлит, 1925. — 74 с.

17. *Богуславский М. М.* Международное частное право : учебник / М. М. Богуславский. — 3-е изд., перераб. и доп. — М. : Междунар. отношения, 2003. — 416 с.

18. *Зельдіна О. Р.* Теоретичні аспекти спеціального режиму господарювання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.04 "Господарське право; господарсько-процесуальне право" / Зельдіна Олена Романівна ; НАН України, Ін-т екон.-прав. дослідж. — Донецьк, 2007. — 35 с.

19. *Григоров О. М.* Концесійні угоди : правова природа та особливості правового регулювання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 "Міжнародне право" / Григоров Олександр Миколайович ; Ін-т міжнарод. відносин Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. — К., 2000. — 28 с.

20. *Ткаченко Я. С.* Концесія: світовий досвід та особливості застосування в Україні / Я. С. Ткаченко // Модернізація українського суспільства у світлі угоди про асоціацію з ЄС : зб. тез. — К. : Акад. праці і соц. відносин Федер. проф. спілок України, 2015. — 140 с.

21. *Пілігрим Г. С.* Поняття, природа і зміст договору комунальної концесії / Г. С. Пілігрим // Город, регион, государство: экономико-правовые проблемы хозяйствования : сб. науч. тр. в 2 т. Т. 2 / НАН Украины, Ин-т экон.-прав. исследований. — Донецк : Ноулидж, 2009. — С. 137—143.

22. *Первомайский О.* Понятие концессии и концессионного договора / О. Первомайский // Економіка. Фінанси. Право. — 2002. — № 3. — С. 14—16.

23. *Варнавский В. Г.* Партнерство государства и частного сектора: формы, проекты, риски / В. Г. Варнавский. — М. : Наука, 2005. — 315 с.

24. *Попович Д. В.* Державно-приватне партнерство: світовий досвід та перспективи для України / Д. В. Попович // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : економічні науки. — 2015. — Вип. 10. — Ч. 1. — С. 39—42.

25. *Длугопольський О. В.* Державно-приватні партнерства: зарубіжний досвід і уроки для України / О. В. Длугопольський, А. Ю. Жуковська // Актуальні проблеми економіки. — 2012. — № 3. — С. 43—49.

26. Підсумки дня державно-приватного партнерства в рамках VIII Українського муніципального форуму в м. Ялта [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.auc.org.ua/news/pidsumki-dnya-derzhavno-privatnogo-partnerstva>.

27. Про затвердження Переліку об'єктів права державної власності, які можуть надаватися в концесію: постановою Кабінету Міністрів України від 11.12.1999 № 2293 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2293-99-п>.

28. Private Participation in Infrastructure Database. Country snapshots. Ukraine [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ppi.worldbank.org/explore/ppi_explore/Country.aspx?countryId=97.

References

1. Avksyent'yev, M. Yu. (2010). *Derzhavno-pry'vatne partnerstvo yak suchasny'j mexanizm zaluchennya investy'cij v infrastrukturni haluzi Ukrainy* [Public-private partnerships as a modern mechanism for attracting investment in the infrastructure sector Ukraine] (Unpublished master's thesis). Ky' yiv: Ministerstvo ekonomiky' Ukrainy', Naukovo-doslidny'j ekonomichny'j insty'tut [in Ukrainian].

2. Bodnar, H. F. (2010). *Upravlinnya derzhavno-pry'vatny'my' partnerstvamy' na zasadax harmonizaciyi interesiv storin* [Management of public-private partnership on the basis of harmonization of interests] (Unpublished master's thesis). Ivano-Frankivs'k: Ministerstvo ekonomiky' Ukrainy', Ivano-Frankivs'ky'j nacional'ny'j texnichny'j universy'tet nafty' i hazu [in Ukrainian].

3. Vdovenko, Yu. S. (2009). *Pry'vatno-derzhavne partnerstvo v avtodorozhniy sferi* [Private-public partnership in the field of road]. Chernihiv: Cherkas'ky'j derzhavny'j texnologichny'j universy'tet [in Ukrainian].

4. Yefy'menko, T. I., Cherevy'kov, Ye. L., Pavlyuk, K. V. (2012). *Derzhavno-pry'vatne partnerstvo v sy'stemi rehulyuvannya ekonomiky'* [Public-private partnership in the system of economic regulation]. Ky' yiv: Nacional'na akademiya nauk Ukrainy', Insty'tut ekonomiky' ta prohnozuvannya [in Ukrainian].

5. Saraeva, I. N. (2011). *Gosudarstvo i predprinimatel'stvo: problemy' vzaimodejstviya (sistemno-institucional'ny'e aspekty')* [State and entrepreneurship: problems of interaction (system-Institutional aspects)]. Odessa: Feniks [in Russian].

6. *OECD Principles for Public Governance of Public-Private Partnerships*. (n. d.). OECD. Retrieved from <http://www.oecd.org/gov/budgeting/oecd-principles-for-public-governance-of-public-private-partnerships.htm>.

7. *What is Public-Private Partnerships?* (n. d.). Deloitte. Retrieved from <http://www2.deloitte.com/cn/en/pages/real-estate/articles/what-is-public-private-partnerships.html>.

8. *Public-private partnership in infrastructure resource center*. (n. d.). World Bank Group. Retrieved from <https://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/>.

9. *Public-private partnership*. (n. d.). Retrieved from <http://www.pwc.com/gx/en/industries/healthcare/experience-services/public-private-partnerships.html>.

10. Medvedyeva, O. A. (2005). *Koncesiya yak pravova forma vy'kory'stannya derzhavnoho majna u hospodars'kij diyal'nosti nederzhavny'my' sub'yektamy'* [Concession as a legal form of state property in business non-state actors] (Unpublished master's thesis). Xarkiv: nacional'na yury'dy'chna akademiya Ukrainy' [in Ukrainian].

11. Verkhovna Rada of Ukraine. (2013). *Pro koncesiyi* [On concessions] (Law № 997-14, November 10). Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997-14> [in Ukrainian].

12. Verkhovna Rada of Ukraine. (2015). *Pro koncesiyi na budivny'ctvo ta ekspluataciyu avtomobil'ny'x dorih* [On Concession for construction and operation of highways] (Law № 1286-14, December 9). Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997-14> [in Ukrainian].

13. Verkhovna Rada of Ukraine. (2003). *Hospodars'ky'j kodeks Ukrainy'* [Economic Code of Ukraine] (Law № 436-IV, January 16). Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/436-15> [in Ukrainian].

14. Verkhovna Rada of Ukraine. (2012). *Pro derzhavno-pry'vatne partnerstvo* [On Public-Private Partnership] (Law № 2404-VI, December 2). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2404-17> [in Ukrainian].

15. Cohn, O. O. (2013). Teorety`chni zasady` traktuvannya ponyattya "koncesiya" [The theoretical basis of interpretation of the term "concession"]. *Aktual`ni problemy` ekonomiky`* [Recent economic problems], 7, 34—38 [in Ukrainian].

16. Landau, B. A. (1925). *Koncesionnoe pravo Soyuzu SSR* [Concession Law of the USSR]. Moskva: Glavlit [in Russian].

17. Boguslavskij, M. M. (2003). *Mezhdunarodnoe chastnoe pravo* [Private international law]. Moskva: Mezhdunarodny`e otnosheniya [in Russian].

18. Zel`dina, O. R. (2007). *Teorety`chni aspekty` special`noho rezhy`mu hospodaryuvannya* [Theoretical aspects of special economic regime] (Unpublished doctoral dissertation). Donec`k: Nacional`na akademiya nauk Ukrayiny`, Insty`t ekonomiko-pravovy`x doslidzhen` [in Ukrainian].

19. Hry`horov, O. M. (2000). *Koncesijni uhody` : pravova pry`roda ta osobly`vosti pravovoho rehulyuvannya* [Concession agreement: legal nature and peculiarities of legal regulation] (Unpublished master's thesis). Ky`yiv: Insty`tuz mizhnarodny`x vidnosy`n Ky`yivs`koho nacional`noho universy`tetu imeni Tarasa Shevchenka [in Ukrainian].

20. Tkachenko, Ya. S. (2015). *Koncesiya: svitovy`j dosvid ta osobly`vosti zastosuvannya v Ukrayini* [Concession: world experience and features used in Ukraine]. *Modernizaciya ukrayins`koho suspil`stva u svitli uhody` pro asociaciyu z YeS* [Modernization of Ukrainian society in the light of an association agreement with the EU]. Ky`yiv: Akademiya praci i social`ny`x vidnosy`n Federaciyi profspilok Ukrayiny` [in Ukrainian].

21. Pilihrim, H. S. (2009). *Ponyattya, pry`roda i zmist dohovoru komunal`noyi koncesiyi* [The concept, nature and content of municipal concession agreement]. *Gorod, region, gosudarstvo: e`konomiko-pravovy`e problemy` xozhajstvovaniya* [City, region, country: economic and legal problems of management]. Doneck: Noulidzh [in Ukrainian].

22. Pervomajskij, O. (2002). *Ponyatie koncessii i koncessionnogo dogovora* [The concept of the concession and the concession contract]. *Ekonomika. Finansy`. Pravo* [Economy. Finances. Right], 3, 14—16 [in Ukrainian].

23. Varnavskij, V. G. (2005). *Partnerstvo gosudarstva i chastnogo sektora: formy`, proekty`, riski* [The partnership of the state and the private sector: forms, projects, risks]. Moskva: Nauka [in Russian].

24. Popovy`ch, D. V. (2015). *Derzhavno-pry`vatne partnerstvo: svitovy`j dosvid ta perspekty`vy` dlya Ukrayiny`* [Public-private partnerships: international experience and prospects for Ukraine]. *Naukovy`j visny`k Xersons`koho derzhavnoho universy`tetu* [Scientific Bulletin of Kherson State University], 10, 1, 39—42 [in Ukrainian].

25. Dluhopol`s`ky`j, O. V., Zhukovs`ka, A. Yu. (2012). *Derzhavno-pry`vatni partnerstva: zarubizhny`j dosvid i uroky` dlya Ukrayiny`* [Public-private partnerships: international experience and lessons for Ukraine]. *Aktual`ni problemy` ekonomiky`* [Recent economic problems], 3, 43—49 [in Ukrainian].

26. *Pidsumky` dnya derzhavno-pry`vatnoho partnerstva v ramkax VIII Ukrayins`koho municy`pal`noho forumu v m. Yalta* [Results day public-private partnership in the framework of the VIII Ukrainian Municipal Forum in Yalta]. (n. d.). Retrieved from <http://www.auc.org.ua/news/pidsumki-dnya-derzhavno-privatnogo-partnerstva> [in Ukrainian].

27. Cabinet of Ministers of Ukraine. (1999). *Pro zatverdzhennya Pereliku ob`yektiv prava derzhavnoyi vlasnosti, yaki mozhut` nadavaty`sya v koncesiyu* [On approving the list of state property that can be given in concession] (Decree № 2293, December 11). Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2293-99-n> [in Ukrainian].

28. *Private Participation in Infrastructure Database. Country snapshots. Ukraine*. (n. d.). Retrieved from http://ppi.worldbank.org/explore/ppi_exploreCountry.aspx?countryId=97.